

”לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם” (תהילים לד' יב')

ישיבת בני עקיבא
גבעת שמואל

בס"ד | מידעון פסח | ישיבת בני"ע גבעת שמואל | www.yba-gvs.org.il

מידעון להורים לחג הפסח

ישיבת בני עקיבא גבעת שמואל

דברי פתיחה

שלום וברכה לבני היקרים מאוד.

עומדים אנו מס' ימים לפני ליל הסדר. ליל הסדר זהו ערב שבו אנו עורכים את הסדר האמיתי והראוי לעולם. הרב קוק זצ"ל ניסח פתגם לחודש ניסן: **"יציאת ישראל ממצרים תישאר לעד האביב של כל האנושות כולה"**. יציאת ישראל ממצרים היא הפתח לסדר החדש בעולם, להגעת האנושות כולה לחירות אמיתית. בליל הסדר, יום הולדתו של עם ישראל, אנו מזכירים לעצמנו את תכליתנו - עריכת סדר חדש בעולם. בסדר הרגיל בעולם, אנו פוגשים בגניבה ובשוד, ברצח ובשאר מעשים מגונים. בני האדם מתמכרים לחומריות של העולם הזה,

מאבדים את צלם האדם שבהם ולפעמים מתנהגים באופן גרוע ביותר. ישראל נועדו לשנות את הסדר הזה ולהשליט סדר חדש בעולם - עולם שכולו טוב. נכון שלעשות סדר כזה בעולם לוקח הרבה זמן, אך צריכים לדעת שראשיתו של התהליך הזה הוא ביציאת מצרים וסימונו יהיה אי"ה באחרית הימים.

באתי למסור לכם בני היקרים מס' דברי תורה שתוכלו לומר אותם במהלך הסדר. אם יש קושי מסויים בהבנה או בכל שאלה שהיא ניתן לפנות אלי בפלאפון - 052/5665190.

טקס סיום מסע פולין כבודו המקרבי בהשתתפות ההורים

מפגש כותב ו ישיבת גבעת שמואל קצת כיתות ו מכית הספר המאכלית בן זוריון

מצוות סיפור יציאת מצרים

כידוע לכם, מצוות סיפור יציאת מצרים בליל הסדר, זוהי מצווה מהתורה.

הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה פרק ז' הלכה א' פוסק: **"מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר +שמות י"ג+ זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר +שמות כ"ו+ זכור את יום השבת, ומנין שבליל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח"**.

טקס סיומה מסע שולין במחנה ההסתדה אלמנו

מקור החיוב לספר ביציאת מצרים הוא מהפסוק - זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים". הרמב"ם מוסיף - "כמו שנאמר זכור את יום השבת". כיצד הפסוק העוסק בשבת קשור לעניין פסח ???

אלא העניין הוא כזה - מהציווי "זכור את היום ..... "אנו למדים שחובה עלינו לזכור את יציאת מצרים, אך בפסוק זה אין ביאור מתי מצווה זו חלה ?? לשם כך מזכיר הרמב"ם את הציווי של ה- "זכור" לעניין שבת, שכן גם לגבי שבת קיימת חובת זכירה. וכפי שהציווי לזכור את יום השבת הוא דווקא בשבת - כך הציווי לזכור את יציאת מצרים, הוא ביום בו יצאנו ממצרים- והוא חג הפסח.

האם ניתן לקיים את מצוות הזכירה גם בבוקרו של יום היציאה ממצרים ?? מוסיף הרמב"ם את הפסוק: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים", מה פירוש - "בעבור זה" ??- בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, כלומר - בליל הסדר.

אך צריך לשים לב. בעוד שבהלכות חמץ ומצה הרמב"ם מביא את הפסוק - **"זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים"**, בספר המצוות שלו במצווה קנ"ז מציין הרמב"ם פסוק אחר כמקור למצוות סיפור יציאת מצרים בליל הסדר.

הרמב"ם מביא במצווה קנ"ז את הפסוק - **"והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים"**.

נשאלת השאלה - מדוע בספר המצוות הרמב"ם מביא את הפסוק כמקור למצוות סיפור יצי"מ - "והגדת לבנך...", ואילו בהלכות חמץ ומצה הוא מביא את הפסוק - "זכור את היום....." ?? מדוע הרמב"ם מצטט פסוקים שונים כמקור לאותה מצווה של סיפור יצי"מ ?? **עונה ע"כ ספר מנחת חינוך במצווה כ"א**: שני הפסוקים משלימים

את דין המצווה. אילו היינו לומדים רק מהפסוק "זכור את היום..." - היינו חושבים שהחובה היא על האדם בלבד, שהוא חייב לעסוק בינו לבין עצמו ביציאת מצרים בליל הסדר, ולכן בא הפסוק השני - "והגדת לבנך..." ומחדש שיש מצווה נוספת והיא להעביר את עניין יצי"מ לבנו, להודיע לאחרים.

ואם היינו מביאים רק את הפסוק - "והגדת לבנך" - היינו חושבים שהחוב הוא רק להודיע לאחרים, כך שאם יהיה מצב שהאדם נמצא בליל הסדר לבד - אין הוא צריך לעסוק בעניין סיפור יצי"מ, ולכן בא הפסוק "זכור..." ומלמד שצריך להזכיר גם לעצמו את עניין סיפור יצי"מ.

ע"י 2 הפסוקים ביחד אנו לומדים שהעיסוק ביציאת מצרים בליל פסח כולל הן עיסוק עצמי, והן העברת הסיפור לדור הבא.

רבי דוד אבודרהם בהגדת פסח שלו מביא תירוץ נוסף:

הוא שואל מדוע מכונה ה- "הגדה של פסח" בשם זה ??? ונקראה בשם הגדה על שם "והגדת לבנך ביום ההוא.....". **מהותה** של ההגדה נעוצה בפסוק "והגדת לבנך", ולכן הפסוק בספר המצוות הוא - "והגדת לבנך", כי זו המהות להביא ולספר את הדברים לדורות הבאים. אך בהלכה מביא הרמב"ם פסוקים אחרים כי שם הוא מדבר על העניין המעשי, כיצד עושים זאת ??? כמו שבת, לספר על יצי"מ באותו היום שיצאו ממצרים. מהות העניין בספר המצוות והעניין המעשי בהלכות חמץ ומצה.

נשאלת השאלה - מדוע סיפור יצי"מ כ"כ חשוב ומהותי ??? אומר בספר החינוך במצווה כ"א - "אין מן התימה אם באו לנו מצוות רבות על זה - מצוות עשה ומצוות לא תעשה - **כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו"**.

פרוש - יצי"מ מהווה את היסוד הגדול של אמונת ישראל. בפסח התגלתה אמונת ישראל בשלמותה, ומשום כך יש צורך להנחיל אותה לדורות הבאים. יחד עם זאת, כמובן, גם כשהאדם נמצא לבדו, חייב הוא לעסוק בסיפור יצי"מ.

משפט מחזורי כיתה ז' אקראת היציאה לחופשת הפסח

רבי אן הכיפה - פניולות כתות ח' בטכנולוגיה החמד

וציוונו", רק אחר שנגאלנו בשני המובנים - אנו יכולים לברך.

מסיבה זו, איננו מברכים על מצוות סיפור יצי"מ בהתחלה - שהרי אנו עדיין בגדר "עובדי עבודה זרה", ורק לאחר הסיפור אנו בגדר "קרבת המקום לעבודתו", ורק עכשיו אנו יכולים לברך, כמו אותו גר שיכול לברך על הטבילה שמכניסה אותו לעובד ה' רק אחרי שטבל.

השפת אמת - מסביר שאחד הטעמים שאין מברכים על מצוות שבין אדם לחברו כמו גמילות חסדים, צדקה, כיבוד הורים..... הוא משום שאלו הן מצוות שכליות, וגם בלי חיוב התורה אדם היה מקיימן, ולכן אי אפשר לומר עליהם "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו", כי ייתכן שגם בלי ציווי ה' היינו מקיימים את המצוות הללו, ולכן מברכים רק על מצוות שבין אדם למקום, שאותן אנחנו עושים אך ורק בגלל ציווי ה'; כמו מילה, סוכה, ציצית.

החיוב לספר ביציאת מצרים הוא תוצאה ישירה של הכרת טובה לה' יתב' על גאולתו, וזו חובה פשוטה והגייונית, כמו מצווה שבין אדם לחברו, ולכן אין מברכים עליה. ה' יתב' קרע לנו את הים ועשה לנו אותות ומופתים, והיות הכרת הטובה כלפי ה' היא מצווה פשוטה והגייונית - ואין לברך עליה.

אסיפת נצות ביטיבה קים ארזון כוסרות

ניתן לתרץ תרוץ נוסף - אין מברכים על מצוות שאין להם גבול, כמו תפילה, או אמירת תהילים שהרי ניתן להתפלל ולומר תהילים מתי שרוצים. בהגדה כתוב: "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח". מכאן ניתן לומר, שכמו לתפילה אין הגבלה וניתן להתפלל ללא גבולות, כך אין הגבלה בסיפור יצי"מ, ולכן על מצווה ללא הגבלה אין לברך.

ברכה על מצוות סיפור יציאת מצרים

כידוע לכם, מצוות סיפור יציאת מצרים בליל הסדר, זוהי מצווה מהתורה. נשאלת השאלה, מדוע לא מברכים על מצווה חשובה זו, הרי זו מ"ע מן התורה?? א. אכן יש צורך בברכה על מצווה זו, אך אנו יוצאים ידי חובה בברכה אחרת בלילה זה. מצינו 2 שיטות באיזו ברכה אנו יוצאים ידי חובת הברכה:

רבינו ירוחם בשם רבנו פרץ - בברכת הקידוש, שבתחילת ליל הסדר, אנו יוצאים ידי חובת הברכה על סיפור יציאת מצרים, שהרי אנו אומרים בקידוש: "זכר ליציאת מצרים".

החתם סופר בספרו תורת משה לפסח, ד"ה עבדים - רואה את הברכה דווקא בסיום ליל הסדר בברכת "אשר גאלנו".

מסע ארצות מהכרמל לכנרת תסנ"ה

אך צריך לשים לב: הרי יש כלל בעניין הברכות - "כל המצוות מברך עליהן ועובר לעשייתן", כלומר - קודם מברכים ורק אח"כ עוברים לעשיית המצווה עצמה.

כלל זה מתיישב עם רבנו ירוחם שאומר שהברכה היא בעצם על הקידוש, אך כיצד נישבו עם שיטת החתם סופר, שהרי הוא אומר שהברכה היא בסיום ליל הסדר, אחר שכבר קיימנו את מצוות סיפור יצי"מ????

והתשובה יפה מאוד - בדרך כלל מברכים לפני קיום המצווה, אך יש מקרה שהוא יוצא דופן. גוי שבא להתגייר מצווה עליו לטבול במקווה. אמנם, הוא אינו יכול לברך על הטבילה קודם שטובל, שהרי עודנו גוי, ואיך יאמר - "אשר קידשנו וציוונו", הרי הוא עדיין גוי?? ולכן, בליית ברירה, הוא ראשית כל טובל ורק אח"כ מברך, ולפי"ז מסביר החתם סופר "שבלייל הסדר אנו דומים לאותו גר שטובל, כי אנו בחלק הראשון של ההגדה, ולכן אנו מושווים לעבדים שהיו במצרים ועדיין לא קיבלנו את התורה, ולכן אנחנו עדיין בדרגת גויים.

הרחבה: ליציאת מצרים יש 2 משמעויות, ואת שתיהן אנו מזכירים בהגדה.

האחת - שחרור משעבוד גשמי, חומרי - "עבדים היינו לפרעה במצרים... ויוציאנו ה' משם..."

והשנייה - שחרור משיעבוד רוחני - "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו... ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו".

"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" , כם שכל עוד לא סיפרנו את סיפור יצי"מ, עדיין אנו ככל הגויים, שהרי רק עכשיו "קרבתו המקום לעבודתו", וממילא אין ביכולתנו לברך על סיפור יציאת מצרים כי אנו לא יכולים לומר "אשר קידשנו

הנסע אפולין

כמו"כ - נוסח ההכרזה של הזמנת האורחים נשתמר בליל הסדר עצמו, כזכר למנהג הקדום. א"כ כל המאמר הזה משמש כזכר למנהג שהיה מקובל בימים עברו.

חשוב להדגיש - שמאמר זה פותח את החלק של ה-"מגיד" בליל הסדר, משום שיש לו קשר מהותי עם סיפור יציאת מצרים. **המאמר מסיים במילים: "כל דכפין ייתי וייכול כל דצריך ייתי ויפסח....."** - מה פירוש של חלק זה ??? **הרב קוק בספרו עולת ראיה ב' בעמוד רס"ד אומר:** שייחודם של ישראל הוא - "אור החסד". התורה כולה היא חסד, ומצוות התורה מביאוץ את אור החסד לידי ביטוי בכל פרט ופרט מפרטי החיים. **אהבת הטוב והחסד בעם ישראל הוא דבר מהותי, טבע נשמתנו של האומה, וזאת משום שאנו חפצים במה שה' יתב' חפץ - לעשות טוב לבריאה - "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו".**

במצרים עם ישראל לא היה יכול לעסוק בחסד, היות והם היו עבדים שעסקו בחומר ובלבנים וזה מנע מעם ישראל לבטא את הרצון הפנימי של העם. ברגע שעם ישראל השתחררו ממצרים הם ישר אמרו - "אנו רוצים להיטיב עם האחרים" !!!, "כל דכפין ייתי וייכול". ההכרזה הזו בליל הסדר לא באה רק כדי להזמין את העניים לליל הסדר, אלא גם להציג את עצמנו ואת תכליתנו בעולם. עם ישראל בראשים דרכו כעם אומרים - "כל דיכפין ייתי וייכול" - כל הרעב יבוא ויאכל. זאת מהותנו ולכן אנו מכריזים על המהות של העם בתחילת הסדר. הרב קוק זצ"ל מוסיף - שאנו לא מסתפקים ב- "ייתי וייכול" המתייחס להטבה חומרית, אלא מזמינים את העולם כולו גם להטבה רוחנית- "ייתי ויפסח" - שיבואו להשתתף בקורבן פסח, שמבטא את ההטבה הרוחנית שאנו באים להעניק לעולם.

אמירת "הא לחמא עניא"

לפני אמירת "הא לחמא עניא", אנו נוהגים לומר " הנני מוכן ומזומן לקיים מצוות עשה לספר ביציאת מצרים.....". יוצא מכאן שמאמר זה בעצם פותח את ה- "מגיד", כאן בדיוק במילים הללו מתחיל בעצם הסיפור של יצי"מ.

בתחילה נתרגם את המאמר הזה שכתוב בהגדה בארמית :

זהו לחם העוני שאכלו אבותינו בארץ מצרים. כל הרעב - יבוא ויאכל, כל הנצרך - יבוא ויקח מקורבן הפסח. עכשיו כאן - לשנה הבאה בארץ ישראל. עכשיו עבדים - לשנה הבאה בני חורין.

המלבי"ם בהגדתו - מסביר, שמקור מאמר זה הוא בימי גלות בבל. באותם הימים, היה שליח שהסתובב ברחובות מבעוד יום והיה מכריז בקול - שכל הנצרכים מוזמנים לבתים לבוא ולסעוד בליל הסדר. ההכרזה הזו נאמרה בארמית משום שזו השפה שדיברו בה באותה תקופה.

כדי שלא יהיה מצב שהעניים התביישו, ההזמנה הייתה בעצם לבוא ולקיים את מצוות המצה, וכך לא הצביעו ממש על חרפת העוני (=על המצב השלילי), אלא על קיום המצווה (= בואו לקיים את מצוות אכילת המצה).

אחר שעלו לארץ ישראל, המשיכו לקרוא בערב פסח ע"י השליח שעבר ברחובות, והוסיפו להזמנה גם את קיום מצוות קורבן הפסח, שהעניים יכולים להצטרף למצוות קורבן הפסח מבעוד יום.

במהלך הדורות היו א"כ 2 נוסחאות להכרזה : הראשונה בבבל - "לשנה הבאה בארץ ישראל", והשנייה לאחר עלייתם לארץ ישראל - "לשנה הבאה בני חורין". מדוע היו צריכים בא"י לומר "בשנה הבאה בני חורין" ??? משום שהשלטון בארץ היה שלטון פרסי, ואח"כ שלטון יווני. כיום - 2 הנוסחאות נשתמרו במהלך הדורות, ולכן כיום אומרים את 2 הנוסחאות.

באמירת הקטע הפותח במילים "הא לחמא עניא":
א. **העבר** המיוחד שלנו - הקשיים, המלחמות והרדיפות שעמנו הצליח בעזרת ה' לעמוד בהם ולשמור על יחודו - "הא לחמא עניא שאכלו אבותינו..."

ב. **ה"יחד" בהווה** - כל דכפין יתי ויכול" - "כל מי שרעב יבוא ויאכל כמה שצריך, ויעשה עמנו את הפסח."
ג. מתוך העבר וההווה מגיעים **לאמונה בעתיד הגדול** המובטח לנו:

מסארת הישיבה בסולון כניסה לבית המדרש באופאין

"השתא הכא בשנה הבאה בארעא דישראל..." - השנה אנחנו כאן (בגלות), אך בשנה הבאה בארץ ישראל. השנה אנו עבדים, אך בשנה הבאה בני חורין.

לנו, היושבים בארץ ישראל, יש משמעות מיוחדת למשפט זה, כי אנו רואים בעינינו דברים שדורות רבים חלמו עליהם. אותה אמונה שהחזיקה מעמד במשך אלפי שנים - מתגשמת לעינינו.

לאחר שחזרתי בשבוע שעבר מפולין הדברים הללו התחדדו אצלי שבעתיים. אנו נמצאים בדור הגאולה, בדור גדול ועלינו לנהוג באחריות רבה כלפי עם, ארץ ותורת ישראל. אנו צריכים לעשות דברים גדולים שדורות אחרים רק חלמו עליהם.

מה נשתנה (הרב אשר וייס)

עניינים רבים יש בליל הסדר שלא נכללו בארבעת הקושיות, וא"כ צריך להבין מדוע שואלים רק את ארבעת הקושיות הללו? נראה לומר שכל ארבעת השאלות שורש אחד להם, ובעצם ישנה כאן קושייה אחת, והשאלה היא - מה אנו רוצים לזכור בלילה הזה את העבדות או את החרות, לזכור את השיעבוד הגדול במצרים או את הגאולה? הסבר - מצד אחד אוכלים מסובים כדרך מלכים ובני חורין, ומצד שני אוכלים מרור שהוא זכר ל - "וימררו את חייהם", המצה - שאנו אוכלים מצד אחד היא זכר לעבדות, לחם עוני, היות ולא היה להם זמן לאפות לחם בזמן השעבוד, הם היו עושים מצות במהירות והיו אוכלים אותם, א"כ הצות הם זכר לשעבוד, אך מצד שני המצות הם זכר לגאולה שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם ה'

יתב' וגאלם, ולכן המצות הם זכר ליציאה המהירה, לגאולה המהירה ממצרים. ועוד - הטיבול בחרוסת, שהחרוסת עצמה יש בה מחלוקת מה היא מזכירה- האם היא זכר לדם או לטיט

לאור זאת מובנים הדברים שמסיימים קטע זה - "השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין" . כדי שנוכל למלא את ייעודנו בשלמות אנו חייבים לשבת בארצנו תחת שלטון יהודי, כבני חורין, ואז לא יהיה שום גורם שימנע מאיתנו להאיר את האור המיוחד שלנו בעולם.

"השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין"

כהמשך לדבר תורה הקודם :

היום, ב"ה, אנו יושבים בארץ ישראל כבני חורין, מדוע א"כ אנו ממשיכים לבקש בליל הסדר להיות בשנה הבאה בא"י בני חורין?? וכי אין בכך שמץ של כפיות טובה - במקום להודות ולומר לה' יתב' תודה רבה, אנו ממשיכים לומר בשנה הבאה בא"י, זה נראה כהתבכיינות??

אלא, העניין הוא כזה, בתפילותינו אנו לא מתפללים רק על עצמנו, אלא על כל עם ישראל. למשל, את ברכת רפאנו בתפילת שמונה עשרה, אנו לא אומרים "רפאני" אלא "רפאנו", כי אנו מתפללים לא רק על עצמנו, אלא על כל העם.

כך גם בליל הסדר בא"י - איננו שוכחים את עם ישראל כולו, שחלקו עדיין שרוי בנכר.

וזה הפרוש גם ל- "בני חורין", כל מקום מחוץ לא"י הוא גלות. בן חורין אמיתי יכול להתקיים רק בא"י. ולכן אנו מתפללים על כלל

קבלת פרס החינוך

ישראל שיגיעו לארץ.

ניתן גם להסביר שאנו מתפללים על עצמו ואין זו כפיות טובה, וזאת משום שטרם הגענו למצב במדינת ישראל, שאנו בני חורין.

א"י וכן אנחנו עדיין משועבדים בצורה כלשהיא לתרבויות זרות, ואנו מתפללים שלשנה הבאה, נהיה בני חורין אמיתיים. שהנהיה נקיים מכל סיג של תרבות נוכרים וזרים, ורק אור התורה יאיר במדינתנו ועמנו.

הא לחמא עניא....

אנו עומדים נדהמים מול יהודים שערכו סדר, הסבו ושתו ארבע כוסות כבני חורין במצבים הקשים ביותר. בגטו באירופה. אנו שואלים את עצמנו, מהיכן שאבו היהודים כוחות להרגיש בני חורין בתוך חשכת הגלות? איך חגגו פסח כשסביבם רוחשת שנאה?
התשובה: כוח האמונה.
שלושה מקורות לכח האמונה היו ליהודים בגלות, שאותם נמצא

- בעצם זכר לעבדות, אך מצד שני אנו מטבילים את המרור בחרוסת - והטיבול עצמו הוא זכר למלכות כי דרך המלכים לטבל את המאכלים שלהם, א"כ הטיבול בחרוסת מצד אחד מזכירה - שעבוד, ומצד שני היא מזכירה - דרך מלכות וחרות ? א"כ כל השאלות בעצם היא שאלה אחת - למה עושים זכר בערב זה ? - לעבדות או לחרות ? על שאלה זו באה התשובה - "מתחיל בגנות ומסיים בשבח", בלילה זה אנו צריכים חצי סדר להרגיש עבדים ולכן אנו מזכירים את השעבוד, אך בחלקו השני של הסדר אנו צריכים להודות לה' על הגאולה, להודות ולהלל על החירות, א"כ בערב זה אנו צריכים להרגיש את שני המצבים.

"מה העבודה הזאת לכם" - מה בין החכם לרשע ?? (פרוכטר)

שאלה מפורסמת היא, מה בעצם מבדיל בין שאלת הבן החכם לשאלתו של הבן הרשע. אם הרשע מצטיין לרעה בכך שהוא מטיח "לכם" ומוציא את עצמו מן הכלל בשאלת "מה העבודה הזאת לכם" ולא לו, הלא בעצם גם החכם בשאלתו מסיים בנוכח לשון רבים, והוא לא אומר "אותנו", הוא אומר "אתכם" - אם כן מה בעצם כל כך מפריד ביניהם ?

תשובה אחת מיוחסת לגאון מוילנא, שאומר: ההבדל ביניהם מצוי כבר ברקע לדברים, בגישה המקדימה לדברים. מהו ההבדל ? לפני שאלתו של החכם כתוב "והיה כי ישאלך בנך" (דברים ו-כ'), "ישאלך" - זה עצמו מוכיח שהבן הוא חכם, הרי כבר אמר בן זומא בפרק ה' בפרקי אבות: "איזהו חכם? הלומד מכל אדם, שנאמר מכל מלמדי השכלתי". בן שמציג שאלות, בן שרוצה לדעת ולהבין - זה עצמו כבר מוכיח שהוא חכם, הגישה שלו מוכיחה על חוכמתו.

כי מה כתוב אצל הבן הרשע? לפני המילים "מה העבודה הזאת לכם", כתוב - "והיה כי יאמר עליכם", (שמות י"ב - כ"ו). הבן הרשע, בזה נמדדת רשעותו שהיא גם טיפשותו: הוא חושב שהוא יודע הכל, הוא חושב שהוא החכם מכולם, הוא לא צריך לשמוע מאף אחד. הוא אומר, הוא מודיע ומכריז, מטיח ומתריס. זה ההבדל הבסיסי בין החכם השואל לבין הרשע המתריס. ההבדל השני ביניהם מונח גם בנושא של הזכרת שם שמים. בשאלתו של החכם הוא אומר "מה העדות החוקים והמשפטים אשר ציווה ה' אלוקינו..." , במילה "אלוקינו" הוא כולל את עצמו בתוך הכלל, הוא מקבל עליו את האלוקות, מקבל ע"ע עול מלכות שמיים, ויחד עם זאת הוא מזכיר את שם ה' כאשר יצחק אבינו שואל את יעקב (שלא זיהה אותו עדיין) - "מדוע זה מיהרת היום להביא לי את הצידי...?", עונה לו יעקב - "כי הקרה ה' אלוקיך לפני", ועל זה אומר יצחק - "הקול קול יעקב" - יעקב מדבר בהזכרת שם ה', "ה' אלוקיך", "אם ירצה ה'", "בעזרת ה'", "ברוך ה'", ואילו הבן הרשע לא מזכיר שם שמים בכלל.

ישנה תשובה נוספת לשאלת ההבדל בין החכם והרשע. אצל החכם מוצאים 3 מרכיבים של המורשת היהודית בשאלה שלו: "עדות", "חוקים" - מצוות שמעיות, "משפטים" - מצוות שכליות. לעומת זאת אצל הרשע ישנה רק מילה אחת: "העבודה", הוא לא מכיר לא בעדות, לא בחוקים ולא במשפטים, הוא רואה את הכול כנטל, כמעמסה, שהוא היה בחפץ לב פורק אותה מעליו במהירות האפשרית, אצלו זה הכול דבר שצריך להיפטר ממנו.

זה מזכיר לנו את הדברים שאמרת בשיבה.

נאמר בנביא ישעיהו בפרק מ"ג - כ"ב, "ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל". הפרשנים מפרשים כך: היות ולא קראת לי, ולא התפללת אלי, ולא פנית אלי, ולא חסית בצל כנפי - "כי יגעת בי ישראל", ו - אז כל המצוות שהטלתי עליך הן עליך למעמסה, אתה מתעייף ומתייגע לקיים אותן. אילו היית קורא לי והיית פונה אלי לחפש את קרבתי - לא היית מרגיש יגיעה בקיום מצוותי!

המגיד מדובנא אמר ע"כ משל. שני אנשים, כל אחד שלח משלוח לפי עיסוקו, לכתובת מסוימת. האחד שיגר מטען קל יחסית של יהלומים ואבני חן. השני שיגר מטען כבד, של כלי מתכות למיניהן. הם שלחו זאת בדואר, והשליח בלבד בין הכתובות. לבעל היהלומים הוא הביא את המטען הכבד של המתכות, התייגע במדרגות, ובזיעה קשה הוא אמר - "אוו, כמה זה היה כבד!!"

בעל היהלומים אמר לו - אני מכיר את המשלוח שלי, הוא בכלל לא כבד !! התברר שהוא באמת החליף הין המשלוחים.

על התורה נאמר "יקרה היא מפנינים" (משלי ג' - ט"ו). דוד המלך אומר - "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" (תהילים קי"ט-ע"ב).

טקס סיוע מסע ישראל בכותל בהסתתפות ההורים

מי שמתייחס לתורה כאל אוצר - היא בכלל לא כבידה, היא קלה כמו המטען של היהלומים. מי שמתייגע והיא קשה לו - סימן שאינו יודע להעריך את האוצר שניתן לו. זהו "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו", מי שמרגיש שהלקח הוא טוב, איננו מרגיש כל עמל ויגיעה לשאת אותו.

הרשע לוקח את התורה כנטל, כמעמסה ודבר כבד. החכם לוקח את הדברים מתוך סיפוק.

לסיום, כדאי לשים לב, שאצלנו עורכים מסיבה גדולה לרגל בר מצווה. בעולם מקובל לערוך שמחות כשמשתחררים מנטל: כשמסיימים שנת לימודים, כשמסיימים שרות צבאי....

אך אצלנו כשנער נכנס לעול המצוות, הוא מציין זאת בחגיגה גדולה. העם היהודי יש בו את הדבר המיוחד הזה, שכניסה לעול מצוות היא לגביו סיפוק עצום, תוכן ואושר בחיים, ולכן הנער חוגג את כניסתו לעול ולא חו"ח את התפרקותו מתורה ומצוות חלילה.

טעם סימניו של רבי יהודה - דצ"ך, עד"ש, באח"ב.

רבי יהודה נותן סימנים במכות - דצ"ך עד"ש באח"ב. לחיילים אין בעייה להסביר זאת, שהרי כל דבר בצבא מתורגם לראשי תיבות... וכבר מובא במחזור וויטרי הסבר דומה: "כדי לקצר, דלעולם ישנה אדם דרך קצרה". אך רוב הפרשנים נוטים להסביר שרבי יהודה בא לתת חלוקה של המכות לשלש קבוצות. ישנן חלוקות רבות - הראשונה בהתראה על שפת היאור, השנייה בהתראה רגילה בביתו של פרעה, והשלישית ללא התראה. האברבנאל וה"כלי יקר" מסבירים שלכל קבוצת מכות הייתה מטרה שונה (כל לימדתי

- התעוררה ארץ ישראל וקמה לתחיה - ההרים פורחים, העצים מלבבים והמדבר פורח. כך מתקיים הקשר בין העם והארץ. זה קשר שאי אפשר לנתקו. הוא חזק ומתקיים במשך אלפי שנים, ללא הפסק.

מרור - "כל שלא אמר שלושה דברים אלו"...

סיפור זה סיפר לנו רבי נחמן מברסלב

יהודי וגוי נסעו יחדיו לצורך עסקיהם. לאחר זמן החלו להפסיד בעסקיהם, וכאשר הגיע ערב פסח - לא נותר להם כסף עבור אוכל להחיות את נפשם.

אמר היהודי לגוי: "יש לי רעיון! בוא איתי אל בית הכנסת של היהודים, ואני מבטיח לך שאף יהודי לא ישאיר שני 'יהודים' אחרים בלי אפשרות לערוך את הסדר. אלמד אותך מנהגים של יהודים, שתדע איך לנהוג."

כך היה. מיד בתום התפילה ניגשו אנשי הקהילה אל צמד האורחים והזמינו אותם לליל הסדר. בעל בית אחד לקח את היהודי ואילו הגוי הוזמן לביתו של אחד מעשירי העיירה. הגיעו לביתו של אותו עשיר, והבית גדול, יפה וחם. הגוי, שהיה רעב מאוד, ציפה שמיד יתחילו בסעודה.

התיישבו סביב השולחן היפה... והנה בעלת הבית מגיעה ובידה כרפס במי מלח. התאכזב הגוי, ובודאי שלא שבע. קראו את ההגדה, אמרו דברי תורה, האריכו בשירים... סוף סוף הגיעה המצה! שמח הגוי, כי חברו הסביר לו שלאחר אכילת המצה אוכלים את סעודת החג. והנה הגישו עוד משהו... מיהר הגוי ומלא את פיו מן המאכל... מרור, נעשה לו כל כך מר בפה! דמעות עלו בעיניו! חשב הגוי שהיהודי צחק עליו, וש-"הסעודה המובטחת" היא למעשה סעודת מרורים. קפץ ברוגז מן השולחן ואמר: "יהודים! אחרי כל הדברים האלו זה מה שאוכלים?", וברח.

מאוחר בלילה הגיע חברו היהודי, שמח ומדושן מן הארוחה שאכל. ראה את פניו המרירים ושאלו לפשר הדבר.

מששמע את סיפורו צחק ואמר:

"אם היית יהודי היית מבין שבשביל כל דבר טוב, צריך לאכול קצת 'מרור'..."

בשיעור שלי השנה בכיתות ז' - דצ"ך מטרתם להוכיח מציאות ה', שהרי פרעה טען בפגישתו הראשונה עם משה: "מי ה'?" אין מציאות שכזו. והנה בהקדמה למכת הדם נאמר: "בזאת תדע כי אני ה'!" הכאת היאור שנחשב לאליל המצרי (שהרי ממנו הם חיים), מוכיחה שיש גבוה מעל גבוה, ה' אלוקים מעל היאור. סדרת עד"ש באה כנגד טענת פרעה: "מי ה' אשר אשמע בקולו?". גם אם ישנה מציאות עליונה, האם היא מתערבת ופועלת בטבע? בהקדמה למכות אלו מכריז משה: "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ". המציאות האלוהית פועלת בארץ, ועובדה שבמכות הללו יש אבחנה בין ישראל למצרים - "והפלה

ה'...". הסדרה האחרונה - באח"ב באה כנגד טענת פרעה:

"לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח" - מכות אלו באות להוכיח את יכולתו וכוחו הבלתי מוגבלת של ה', וכפי שאומר משה בהקדמה לסדרה זו: "בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ". הניסים בברד (אש ומים מעורבים, הברד שנשאר תלוי ועומד באויר בסופה של המכה וכ"ו) ובשאר המכות מוכיחים שאין כאן כוח טבעי אלא כוח עליון. הארכנו בדרך זו, אך ישנה גם דרכו של הרשב"ם, ועוד דרכים, אך נסתפק בכך.

דיינו" - "אילו הכניסנו לארץ ישראל"...

מטרתה של יציאת מצרים היא להגיע לארץ ישראל לאחר קבלת התורה בהר סיני.

עם ישראל נקרא עם רק כאשר הוא נמצא בארץ ישראל, כי היא מקומו הטבעי, היא הבית שלו. ארץ ישראל היא המקום שבו אנו יכולים לפתח בצורה הטובה ביותר את עצמנו כעם, וכך להביא לעולם כולו את מה שיש בנו: את האהבה, האמונה, המוסר וערכי היהדות.

כשעם ישראל גולה מארצו ונמצא בחוץ לארץ, הוא כמו אדם שאיבד את הכרתו, והוא מתפקד בצורה המינימלית הדרושה לקיומו - רק הלב מגלה סימני חיים, ושאר האיברים לא פועלים. רק כשאנו שבים לארץ אנו מתעוררים וקמים לתחיה מחדש, ומתחילים לחיות באמת, להיות עם שיש לו מדינה, צבא, חברה, תרבות וחזון. גם ארץ ישראל מתנהגת כמו אדם חולה כאשר עם ישראל עוזב אותה. במשך שנות הגלות היתה הארץ ריקה, שוממה ומלאה ביצות. רק כשעם ישראל חזר לארץ והתחיל לחיות בה מחדש

יכול מראש חודש.....(פרוכטר)

פעם נסע מרן החפץ חיים לוורשה בערב ראש חודש, וכשהגיע זמן תפילת מנחה ביקש להתפלל מנחה עם תפילת יום כיפור קטן. נכנס לשטיבל של גור, ושם אמרו לו שאצלם לא נוהגים לומר זאת. שאל החפץ חיים - מדוע? והם אמרו: הרבי שלנו לא אומר, ולכן גם אנחנו לא אומרים.

אמר להם החפץ חיים, אמשול לכם משל: יהודי רצה להגיע ברכבת למקום רחוק ולא היה לו מספיק כסף. מה עשה? את מעט הפרוטות שהיו לו שילם על כרטיס עד התחנה הקרובה, שם ירד וקיבץ נדבות, עלה ונסע עד התחנה הבאה, ושוב ירד ואסף כסף להמשיך את הנסיעה, ובצורה כזו המשיך גם הלאה לכיוון היעד. כך עבר שנים עשרה תחנות, ולבסוף הגיע למחוז חפצו.

הרבי שלכם, סיים החפץ חיים, הוא עשיר בקנייניו הרוחניים, הוא קונה כביכול ביום הכיפורים "כרטיס" אחד והוא מספיק לו עד יום הכיפורים הבא, אך אני, הדל במעש, נצרך כל ערב ראש חודש ל- "כרטיס חדש".....

והגדת לבנך.....

נאמר בפסוק בפרשת בא: "ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמת בי בידעתם כי אני ה'" (שמות י' - ב')

ולכאורה סדר הפסוק אינו מובן. אם המצווה היא "למען תספר באוזני בנך וכן בנך", סוף הפסוק היה צריך לדבר על הבנים, והיה צריך להיות כתוב בפסוק "וידעו (הבנים) כי אני ה'", ואילו הפסוק אומר "וידעתם (אתם המספרים) כי אני ה'".

מכאן דקדק האדמו"ר מבעלז צ"ל, שהמספר לילדיו את ניסי ה' ביציאת מצרים, גם אצלו מתחזקת הידיעה. התורה אומרת כך - על ידי שתספר באוזני בנך, הרי שאתה ובנך יחד תגיעו למצב של "וידעתם (אתה ובנך) כי אני ה'".

אך יש כאן רעיון נוסף. פעם בא יהודי אל האדמו"ר מקוצק וביקש ברכה עבור בנו שילמד תורה. אמר לו האדמו"ר מקוצק: אם אתה מבקש ברכה שבנך ילמד תורה, חזקה על הבן שגם הוא יבוא לבקש ברכה שבנו ילמד, כי גם הוא לא ילמד. אבל אם אתה תלמד ובנך יראה איך אתה לומד וכיצד בונים בית יהודי אמיתי, הוא יידע שכך צריך לעשות וגם הוא ילמד. אבל אם אתה בא רק לבקש ברכה שהוא ילמד, והבן רואה שאתה בא מהעבודה והולך מייד לנח, לקרא עיתון... הוא יעשה אותו דבר.

ובזה מובן הפסוק "ושננתם לבניך ודיברת בם", והרי היה צריך להיות כתוב "ודברו בם" (בניך), אז למה נאמר "ודברת בם"? אלא, אם אתה רוצה שבניך ילמדו וישננו, עליך לתת דוגמה אישית - "ודיברת בם", שאתה בעצמך תלמד, ואז בנך יראה ויעשה אותו דבר. אם אתה לא תלמד, קיים סיכוי טוב שגם הבן יגיע לבקש ברכה על בנו שילמד.

אם עסקינן בעניין זה, נוכל לספר..... שמסופר על אחד מגדולי ישראל שסיפר איך הוא נהיה גדול בישראל. סיפרו לו שהסבא של הסבא שלו לא למד כלום, אלא עסק כל הזמן באגירת הון. כששאלוהו, מדוע אינו לומד, ענה - שהוא עובד כדי שבני יוכלו ללמוד, וגם בנו הלך בדרכו ולא למד כלום, אלא המשיך לגייס כספים

למען בנו שיוכל ללמוד, וכך הדבר נמשך הרבה דורות - כולם עבדו בשביל איזה בן אחד שילמד. סיפר אותו גדול, שהוא החליט שאותו בן שכבר עשרה דורות עובדים עבורו - יהיה אני !!

חג שמח וכשר
שרגא פרוכטר - ראש הישיבה

ישיבת בני עקיבא גבעת שמואל | כתובת: זבוטינסקי 59 גבעת שמואל | טלפון: 03-5325565 | פקס: 03-5323942
דואר אלקטרוני: yba_gvs@netvision.net.il | אתר אינטרנט: www.yba-gvs.org.il

הפקה ועיצוב: **תובל מכניסים תוכן לאינטרנט**